

Sygn. akt VI ACa 1021/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 października 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Agata Zając (spr.)

Sędzia SA – Teresa Mróz

Sędzia SO del. – Tomasz Pałdyna

Protokolant: – sekretarz sądowy Paulina Czajka

po rozpoznaniu w dniu 24 października 2017 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa Przedsiębiorstwa Usługowo Handlowego (...) spółka jawna J. W. (1), J. W. (2) z siedzibą w G.

przeciwko J. W. (3)

o uznanie umowy za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 1 października 2015 r., sygn. akt XXV C 1328/14

I. oddala apelację;

II. zasądza od J. W. (3) na rzecz Przedsiębiorstwa Usługowo Handlowego (...) spółka jawna J. W. (1), J. W. (2) z siedzibą w G. kwotę 2 700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 1021/16

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 18 września 2014 r. Przedsiębiorstwo Handlowo Usługowe (...) sp. j. J. W. (1), J. W. (2) wniosła o uznanie za bezskuteczną w stosunku do powódki jako wierzyciela K. W. umowy darowizny z dnia 12 kwietnia 2013 r., którą K. W. i H. W. darowali córce J. W. (3) lokal w W. o pow. 56 mkw.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa, wskazując, że nie wiedziała o pokrzywdzeniu wierzycieli, że darczyńcą była też małżonka dłużnika, na rozprawie uznała powództwo (k. 69), przesłuchana w charakterze strony, potwierdziła że wiedziała o zadłużeniu ojca, zaś na kolejnej rozprawie jej ojciec jako pełnomocnik zakwestionował istnienie wierzytelności powódki.

Wyrokiem z dnia 1 października 2015 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uznał za bezskuteczną w stosunku do powodowej Spółki umowę darowizny z dnia 12 kwietnia 2013 r. zawartą między H. W., K. W. i J. W. (3), której przedmiotem było darowanie S. W. lokalu mieszkalnego nr (...) o pow. 52,35 m² położonego w W. przy ul. (...) w celu zaspokojenia wierzytelności powódki wskazanej w tytule wykonawczym, tj. nakazie zapłaty wydanym przez Sąd Okręgowy w

Lublinie w dniu 30 września 2013 r. sygn. akt I Nc 296/13 opatrzonym klauzulą wykonalności – w zakresie udziału K. W. w darowanej nieruchomości, oddalił powództwo w pozostałym zakresie i zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 4 598 zł tytułem kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych:

K. W. w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zaciągnął zobowiązania wobec Przedsiębiorstwa (...) sp. j. J. W. (1), J. W. (2).

W dniu 12 kwietnia 2013 r. małżonkowie K. i H. W. zawarli ze swoją córką J. W. (3) umowę darowizny w formie aktu notarialnego, której przedmiotem było mieszkanie nr (...) o pow. 52,35 m² położone w W. przy ul. (...).

W dniu 23 lipca 2013 r. powód wypełnił weksel własny wystawiony przez D. K. i poręczony przez K. W. na kwotę 11 930,52 zł, wzywając do jego wykupu do dnia 15 sierpnia 2013 r.

Sąd Okręgowy w Lublinie w sprawie I Nc 296/13 wydał w dniu 30 września 2013 r. nakaz zapłaty, zgodnie z którym D. K. i K. W. mają zapłacić solidarnie na rzecz Przedsiębiorstwa (...) sp. j. J. W. (1), J. W. (2) kwotę 111 930,52 zł, nakaz został opatrzony klauzulą wykonalności w dniu 30 stycznia 2014 r.

Obecnie prowadzona jest egzekucja wyłącznie z emerytury K. W., z której miesięcznie potrąca jest kwota 840 zł.

J. W. (3) była świadoma, że jej ojciec miał w dacie dokonania darowizny problemy finansowe i chciała pomóc rodzicom odciążając ich z płatności za mieszkanie; nie знаła szczegółów dotyczących działalności gospodarczej ojca, wiedziała, że ma firmę i ma problemy, ale nie znała wysokości zadłużenia, wiedziała, że jest prowadzona egzekucja z majątku osobistego ojca. Matka pozwanej nie miała żadnych zobowiązań związanych z działalnością męża.

Dokonując powyższych ustaleń Sąd Okręgowy oparł się na zeznaniach J. W. (3) i J. W. (1) uznając, że zeznania te w zasadzie się uzupełniają oraz na zgromadzonych w toku postępowania dokumentach.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy wskazał, że podstawą prawną żądania powódki jest art. 527 k.c., zaś celem instytucji skargi pauliańskiej jest ochrona wierzyciela przed pokrzywdzeniem w wyniku dokonania przez dłużnika czynności prawnej, w następstwie której dłużnik stał się niewypłacalny lub stał się niewypłacalny w wyższym stopniu.

Sąd Okręgowy wskazał, że z uwagi na zawarcie umowy darowizny ma zastosowanie art. 528 k.c., zaś wobec dokonania czynności z osobą bliską dłużnika powód korzysta z domniemania wynikającego z art. 527 § 3 k.c., zaś pozwana nie obaliła wynikającego z tego przepisu domniemania.

Zdaniem Sądu Okręgowego aktualna sytuacja majątkowa dłużnika nie pozwala na zaspokojenie wierzytelności, zaś w wyniku darowizny dokonanej przez oboje małżonków na rzecz ich córki zmniejszył się majątek zadłużonego małżonka.

Sąd Okręgowy podkreślił, że egzekucja wierzyciela może być skierowana jedynie do korzyści, którą nabyła pozwana, zaś względem na ochronę małżonka nie będącego dłużnikiem powoduje, że egzekucja taka nie może być skierowana do całego przedmiotu czynności prawnej, bowiem powód nie wykazał, aby małżonka dłużnika H. W. wyraziła zgodę na zaciągnięcie zobowiązania przez męża.

Zdaniem Sądu Okręgowego zakres ochrony udzielonej wierzycielowi jednego z małżonków wyznacza zatem udział przysługujący dłużnikowi w majątku objętym wspólnością ustawową.

Z tego względu, uznając powództwo za zasadne, Sąd Okręgowy określił zakres przysługującej powodowej Spółce ochrony do udziału dłużnika w darowanej nieruchomości.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 100 k.p.c.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła pozwana, zaskarżając wyrok częściowo, tj. w zakresie punktów pierwszego i trzeciego i zarzucając:

- naruszenie przepisów postępowania mających istotny wpływ na rozstrzygnięcie, tj. art. 233 § 1 k.p.c. przez błędną, sprzeczną z zasadami logiki i doświadczeniem życiowym ocenę materiału dowodowego, tj. umowy darowizny z dnia 12 kwietnia 2013 r. polegającą na przyjęciu, że powód mógłby skutecznie dochodzić zaspokojenia swojej wierzytelności z nieruchomości będącej przedmiotem darowizny, co w konsekwencji doprowadziło Sąd Okręgowy do błędnego ustalenia, że zaskarżona czynność została dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela, podczas gdy z umowy darowizny wynika, że darowana nieruchomość jest obciążona hipoteką kaucyjną w wysokości przewyższającej wartość nieruchomości, co prowadzi do przyjęcia, że dokonanie darowizny przez dłużnika nie wpłynęło na niewypłacalność dłużnika, a tym samym nie doprowadziło do pokrzywdzenia wierzyciela;

- naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 527 § 1 i 2 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie tego przepisu w stanie faktycznym sprawy i uznanie, że zachodzi w niniejszej sprawie związek przyczynowy pomiędzy czynnością prawną dokonaną przez dłużnika, a pokrzywdzeniem wierzyciela, a w konsekwencji błędne przyjęcie, że wskutek dokonania tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny, podczas gdy mając na uwadze obciążenie darowanej nieruchomości hipoteką umowną kaucyjną w kwocie przewyższającej wartość nieruchomości, pomiędzy umową darowizny a niewypłacalnością dłużnika brak jest szczególnego związku, o którym mowa w art. 527 § 2 k.c.

Wskazując na powyższe pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie pierwszym i oddalenie powództwa w całości oraz o ponowne rozstrzygnięcie o kosztach postępowania przed sądem I instancji, a także o zasądzenie na rzecz pozwanej kosztów postępowania odwoławczego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów postępowania odwoławczego.

Powodowa Spółka wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny w pełni przyjmuje za własne i które znajdują oparcie w wynikach przeprowadzonego postępowania dowodowego.

Za bezzasadne Sąd Apelacyjny uznaje przede wszystkim podniesione w apelacji pozwanej zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że postawienie zarzutu obrazy art. 233 § 1 k.p.c. wymaga wykazania, przy użyciu wyłącznie argumentów jurydycznych, że Sąd rażąco naruszył ustanowione w wymienionym przepisie zasady oceny wiarygodności i mocy dowodów i że naruszenie to miało wpływ na wynik sprawy (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2000 r., I CKN 1169/99, OSNC 2000/7-8 poz. 139 i z dnia 10 kwietnia 2000 r., V CKN 17/2000, OSNC 2000/10 poz. 189).

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 13 października 2004 r. III CK 245/04 przepis art. 233 § 1 k.p.c. określający obowiązujące zasady oceny dowodów może zostać naruszony w wyniku nieuwzględnienia przez sąd przy ocenie poszczególnych dowodów zasad logicznego rozumowania, doświadczenia życiowego, całokształtu zebranego materiału dowodowego, przeprowadzenia określonych dowodów niezgodnie z zasadami procedury cywilnej, na przykład niezgodnie z zasadą bezpośredniości. Postawienie zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. wymaga wykazania przez skarżącego uchybienia podstawowym regułom służącym ocenie wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów, tj. regułom logicznego myślenia, zasadzie doświadczenia życiowego i właściwego kojarzenia faktów.

Nie może więc być uznany za zasadny zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., który nie odnosi się do oceny dowodów dokonanej przez Sąd Okręgowy, a stanowi jedynie polemikę z prawidłowymi ustaleniami poczynionymi przez ten sąd.

Wadliwie został też skonstruowany zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. przepisów art. 527 do 534 k.c. Skarżący w ramach tego zarzutu w istocie kwestionuje prawidłowość poczynionych przez Sąd Okręgowy ustaleń faktycznych, podczas gdy w orzecznictwie i doktrynie za utrwalony należy uznać pogląd, iż zarzut naruszenia prawa materialnego nie może być skutecznie uzasadniany próbą zwalczania ustaleń faktycznych.

W istocie zarzuty apelacji pozwanej zmierzały do wykazania, że brak jest związku przyczynowego między zaskarżoną czynnością prawną w postaci darowizny a pokrzywdzeniem powoda jako wierzyciela z uwagi na obciążenie przedmiotu darowizny hipoteką na kwotę przewyższającą wartość lokalu.

Z treści aktu notarialnego – umowy darowizny wynika, że wartość przedmiotu darowizny strony czynności prawnej określiły na kwotę 356 000 zł, zaś w dziale IV księgi wieczystej Kw nr (...) prowadzonej dla nieruchomości będącej przedmiotem darowizny wpisana jest hipoteka umowna kaucyjna do kwoty 367 789,59 zł na rzecz (...) Bank SA w G. jako zabezpieczenie kredytu udzielonego w dniu 21 czerwca 2006 r.

Powyższe okoliczności faktyczne w ocenie Sądu Apelacyjnego nie uzasadniają stwierdzenia, że między dokonaną czynnością a pokrzywdzeniem powodowej Spółki jako wierzyciela nie ma związku przewidzianego w art. 527 § 2 k.c.

Przede wszystkim nie ulega wątpliwości, że spełniona jest przesłanka pokrzywdzenia wierzyciela rozumiana jako niewypłacalność lub pogłębienie stanu niewypłacalności dłużnika, gdyż niewątpliwie prowadzenie egzekucji jedynie z otrzymywanych przez dłużnika świadczeń emerytalnych nie daje szansy na zaspokojenie wierzytelności powódki. „Niewypłacalność” oznacza zaś taki obiektywny stan majątku dłużnika, wykazany wszelkimi dostępnymi środkami dowodowymi, w którym egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej przeciwko temu dłużnikowi.

Należy przy tym podkreślić, że oceny, czy powstanie niewypłacalności dłużnika lub pogłębienie tej niewypłacalności jest skutkiem zaskarżonej czynności, dokonuje się nie według stanu istniejącego w dacie dokonania zaskarżonej czynności, ale stanu istniejącego w chwili wystąpienia ze skargą pauliańską i w chwili wyrokowania.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 kwietnia 2012 r. V CSK 183/11 dłużnikiem niewypłacalnym w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. jest ten, w którego majątku - na skutek czynności polegającej na przesunięciu składników majątkowych, powodującej uszczuplenie przyszłej masy - brak składników majątkowych, z których można przeprowadzić egzekucję. Nie ma zatem znaczenia dodatni wynik rachunku zysków i strat (bilans), czy istnienie majątku dłużnika, z którego nie można ściągnąć należności, tylko realna szansa (możliwość) zaspokojenia wierzyciela; niewypłacalność dłużnika powinna istnieć w chwili zaskarżenia (wniesienia powództwa o uznanie czynności za bezskuteczną) i zachować aktualność na chwilę orzekania.

Na temat istoty związku między czynnością dłużnika a pokrzywdzeniem wierzyciela wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 lipca 2013 r. IV CSK 738/12 wskazując, że uwzględnienie powództwa opartego na art. 527 k.c. jest możliwe tylko w razie istnienia związku przyczynowego między zaskarżoną czynnością prawną dłużnika a jego niewypłacalnością. Jeżeli bowiem stan majątku dłużnika uniemożliwiał zaspokojenie wierzyciela niezależnie od tego, czy zaskarżona czynność zostałaby dokonana, nie istnieje związek przyczynowy między tą czynnością a pokrzywdzeniem wierzyciela co skutkuje koniecznością oddalenia skargi pauliańskiej.

Sam fakt obciążenia nieruchomości będącej przedmiotem darowizny hipoteką kaucyjną nie daje jednak podstaw do uznania, że powódka jako wierzyciel nie mogłaby z tej nieruchomości uzyskać zaspokojenia swojej wierzytelności. Przede wszystkim nie zostało bowiem wykazane, jaki jest aktualnie rzeczywisty stan zadłużenia zabezpieczony hipoteką, zwłaszcza że dotyczy ona wierzytelności wynikającej z umowy kredytu zawartej przez oboje darczyńców w 2006 r.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 15 czerwca 2007 r. II CSK 93/07 nawet przy obciążeniu nieruchomości hipoteką, wierzyciele nieuprzywilejowani będą mogli zaspokoić w całości lub w części swoje wierzytelności. Okoliczności te, istotne dla skuteczności egzekucji, nie mogą być znane w chwili orzekania w oparciu o art. 527 k.c., a tym samym nie mogą mieć wpływu na treść orzeczenia w tym znaczeniu, że nie mogą warunkować ani ograniczać zakresu uprawnienia wierzyciela przewidzianego w tym przepisie.

Uwzględnienie skargi paulińskiej skutkuje tzw. bezskutecznością względną zaskarżonej czynności, a wyrok nie ma na celu określenie czy też ograniczenie wysokości wartości przedmiotu tej czynności. Możliwość tylko częściowego zaspokojenia się z przedmiotu zaskarżonej czynności dlatego, że jest on obciążony hipoteką na rzecz innej wierzytelności uprzywilejowanej, nie ogranicza więc uprawnienia do zaskarżenia skargą paulińską całej czynności, a nie tylko tej jej części, która odpowiada możliwości zaspokojenia. Wierzyciel ma prawo domagać się także w takiej sytuacji uznania bezskuteczności czynności prawnej w całości i ze względu na całą swoją wierzytelność.

Dla oceny możliwości uzyskania przez wierzyciela zaspokojenia istotne jest zatem jaka jest aktualnie wartość nieruchomości będącej przedmiotem darowizny oraz jaki jest stan zadłużenia zabezpieczonego hipoteką.

W ocenie Sądu Apelacyjnego uwzględniając fakt, że nieruchomość stanowi lokal mieszkalny o pow. 52,35 m² położony w W., zaś pozwana nie wykazała, jaki jest aktualny stan zadłużenia wynikającego z umowy kredytu zawartej przez darczyńców w 2006 r., nie ma podstaw do uznania, że wysokość obciążenia przewyższa wartość nieruchomości, a tym samym że wierzyciel nie mógłby uzyskać zaspokojenia swojej wierzytelności w żadnym zakresie. Tym samym należy uznać, że darowizna nieruchomości doprowadziła do pokrzywdzenia wierzycieli w rozumieniu art. 527 § 2 k.c., co uzasadnia uznanie czynności tej za bezskuteczną w stosunku do wierzytelności powodowej Spółki.

Niewątpliwie zatem w sprawie niniejszej zaistniały wszelkie przesłanki określone przepisami art. 527 k.c. uzasadniające uwzględnienie powództwa.

Mając powyższe na względzie i uznając podniesione w apelacji za bezzasadne, na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 108 § k.p.c.